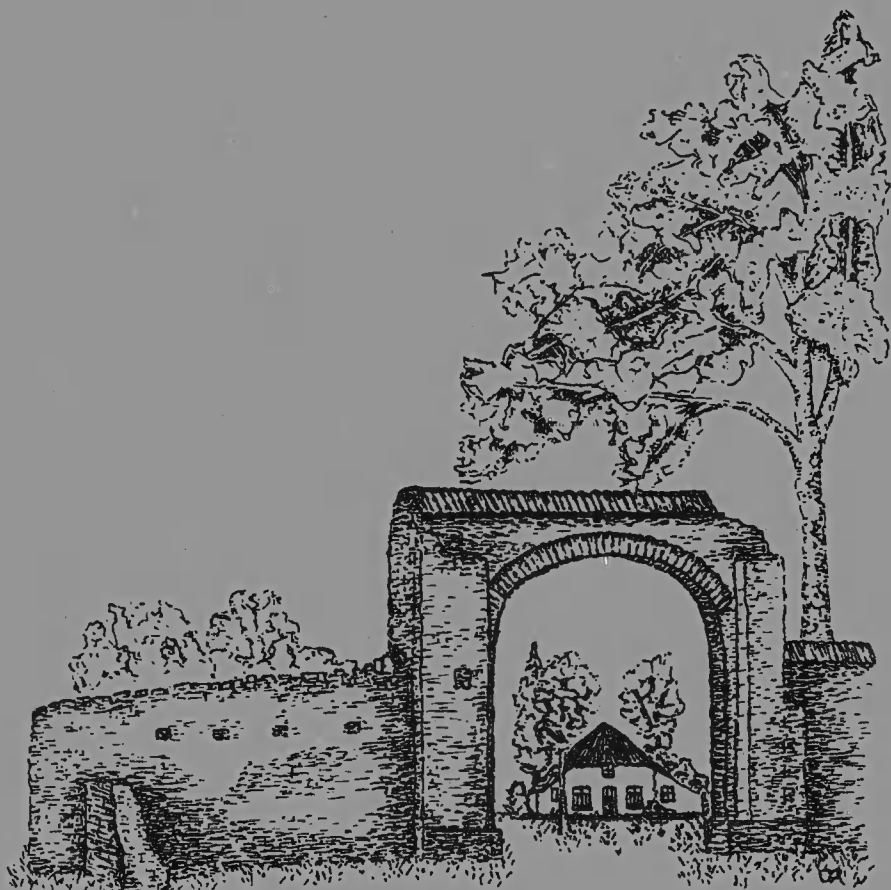

die Myerlesse Koerier

19 10-1

10e jaargang nr. 1; november 1996

Uitgave van de leden van
Heemkunde Kring "Myerle"

Redactie: Beppie Deen
Marieke van de Konijnenberg
Guus Sanders
Rinie Weijs

Redactie-adres is secretariaat:
Stef Aldenhuijsen
Vaanakker 41
5731 JR MIERLO

VAN DE VOORZITTER	- 3 -
LATIJNSE FAMILIENAMEN EN GENEALOGISCH ONDERZOEK	- 6 -
HEILIGE LUCIAKERK	- 13 -
ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN IN MIERLO	- 20 -
TOPONIEMENONDERZOEK MIERLO nr. 6	- 22 -
LANDLOPERIJ	- 29 -
VOSSENJACHT	- 37 -

VAN DE VOORZITTER

Het is al weer even geleden dat ik de Koerier van een voorwoord voorzag. Dat ik dit nu weer doe heeft natuurlijk een reden. Waarom? Zomaar, om u te laten weten dat het mijns inziens nog niet zo slecht gaat met onze vereniging.

In het verleden kreeg u regelmatig een nieuwsbrief van ons. Door allerlei omstandigheden waar ook het bestuur alle begrip voor heeft, is dit jammer genoeg niet meer mogelijk. Helaas maar waar. Na intern beraad en benadering van eventuele aspirant-overnameredacteuren blijkt voortzetting (nog) niet realiseerbaar.

Erg succesvol waren onze archeologen, die de laatste maanden op diverse lokaties noodopgravingen hebben gedaan. Zowel bij de nieuwbouw van het nieuwe tennispaviljoen als in het plan "de Loo" werden onze archeologen in de gelegenheid gesteld om bodemonderzoek te doen. Vele scherven, crematieresten, botten, enz. moeten nog onderzocht worden. De vondst van een aantal graven uit de IJzertijd en paalsporen welke duiden op bewoning zijn zonder meer de interessantste gegevens.

Het wachten is nu nog op het tijdrovende wassen van scherven, nummeren, determineren, bestuderen en rapporteren van het gevonden materiaal. Pas dan kunnen wij zeggen wat precies de resultaten zijn van deze opgravingen.

Enkele weken geleden heb ik als voorzitter van de vereniging een keurig gecalligrafeerd gedicht in

ontvangst mogen nemen. Mijnheer De Wit, overbuurman van het Oude Raadhuis, heeft enkele jaren geleden vanuit zijn stoel in de huiskamer de hele afbraak, opbouw en restauratie van het Oude Raadhuis, ons verenigingsgebouw, kunnen volgen. Hierover ging hij aan het dichten, herdichten, schrijven en herschrijven totdat het resultaat ingelijst en wel aan ons overhandigd kon worden. Met een kop koffie en een gezellig praatje hebben enkele leden en ik het cadeau uit zijn handen aangenomen. Er moet alleen nog een mooi plekje voor gezocht worden.

Ook verrast waren wij toen er in het Eindhovens Dagblad een oproep werd gedaan voor informatie over een afgebeelde foto. Ons bestuurslid, Henk van der Vleuten, dacht hierop de oude kasteelboerderij aan de Kasteelweg te herkennen. Toen hij reageerde bleken er meerdere mensen te zijn die deze informatie hadden verschaft.

Nu pas werd duidelijk dat mijnheer François uit Eindhoven, wandelend over een rommelmarkt, een werk van oud-fotograaf Martien Coppens uit Lieshout dacht te herkennen. Voor een luttel bedrag werd hij de eigenaar van de ingelijste foto. Na onderzoek bleek zijn vermoeden te kloppen, maar de vraag welke boerderij en in welke plaats, bleef onbeantwoord. Volgens de informatie die hij kreeg ging het om de kasteelboerderij "Het Hofgoed" te Mierlo.

Blij waren wij en de vinder dankbaar toen we vernamen dat hij deze schitterende foto aan onze vereniging wilde schenken.

Zoals u hebt begrepen allemaal leuke dingen die er in onze vereniging plaatsvinden!

Vermoedelijk door een positieve uitstraling naar het publiek toe, krijgen wij als collectief toch een goede naambekendheid in het dorp. Dit drukt zich andermaal uit in een regelmatige ledengroei. Er is bijna geen verloop van leden; alleen door verhuizen en overlijden verliezen wij af en toe een lid. Om al onze leden op de hoogte te houden van "ons" reilen en zeilen is een bijna onmogelijke taak. Door gebrek aan mankracht in de diverse werkgroepen is er nog veel te doen, wat ook inhoudt dat het vele werk meestal door dezelfde "harde kern" moet worden verzet. Zo is het vullen van een "Koerier" een zware opgave. Na vele oproepen en verzoeken komt hier maar een minimale tekstbijdrage uit.

Nogmaals beste leden, laat ons niet in de steek, wij kunnen het echt niet alleen. Probeer desnoods met hulp uw bijdrage te leveren. Anders zou het de volgende keer wel eens kunnen zijn!

Natuurlijk kunt u op de donderdagavond vrijblijvend binnenlopen en onder het genot van een kop koffie de laatste informaties opdoen.

Rinie Weijs.

LATIJNSE FAMILIENAMEN EN GENEALOGISCH ONDERZOEK

Wie veel onderzoek doet in laat-middeleeuws bronnenmateriaal wordt regelmatig geconfronteerd met zgn. gelatiniseerde familienamen. In de loop van de jaren heb ik een documentatiebakje bijgehouden van de latijnse namen die ik zoal had aangetroffen o.a. bij het lezen van het oorkondeboek van Camps, bij de bewerking van de Helmondse chijsregisters, het lezen van akten uit het Bosch' protocol, het bestuderen van de oude leenregisters en archiefstukken van o.a. de Bossche gasthuizen.

Inmiddels is de verzameling aardig gegroeid en leek het mij zinvol de namen eens in jullie verenigingsblad de "Myerlese Koerier" te publiceren om daarmee andere onderzoekers een dienst te bewijzen en hen hiermede te ondersteunen in hun eigen onderzoek.

Henk Beijers
Schijndel.

Aggere, de	Dijk, van (den)	
Agro, de	Akker, van den	
Albus	Wit, de	
Alta ripa, de	Hogenoever, van den	
Altus	Hoge, van den	
Amici	Vrints	Vrients
Ancer	Gans	
Angelis, de	Engelen, van	
Angulo, de	Hoek, van den	Hurk, van den
Antiquo aggere, de	Oudendijk, van den	
Antiquo domo, de	Oudenhuis, van den	

Apis	Bije, de	Bie, de
Aqua, de	Water, van de	
Aquis, de	Aken, van	
Arboribus, de	Bo(o)men, van den	
Arena, de	Zande, van de	
Atrio, de	Hove, van den	
Aurifabri	Goudsmid	
Barbitonsoris	Barbiers	Baardscheerders
Bonihospitis	Goeyweerts	
Braxotoris	Brouwers	
Brevis	Kort, de	
Bruxella, de	Brussel, van	
Busco, de	Bosch, van den	
Calcificis	Schoenmakers	
Calciferratoris	Hoefsmid	Hoefslagers
Calvus	Kaal	
Caminata, de	Kemenade, van de	
Campo, de	Kamp, van de	Velde, van de
Candelifex	Kersmakers	
Canis,	Hond, de	
Capella, de	Capellen, van der	
Capitis	Hoof, van	
Carnificis	Slegers	Vleeshouwers
Carpentatoris	Timmermans	
Castro, de	Burgt, van de	Borch, van der
Cauda, de	Staart, van der	
Cecus	Blinde, de	
Cesaris	Keizers	
Cimiterio, de	Kerkhof, van de	
Cirothecarii	Handschoenmakers	
Clerici	Klerks	Klerk, de
Clivio, de	Kleef, van	
Coci	Kok, de	Kox

Coloni	Laat, de	
Comes	Graaf, de	
Comitis	Graaf, deGreve, de	
Conradi	KoenraatsKoenen	
Copis	Coppens	
Cruce, de	Kruis, van der	
Cultellificis	Mesmakers	
Cupificis	Kuipers	
Curia, de	Hove, van den	
Custodis	Kosters	Kusters
Custos	Koster, d(i)e	
Decani	Dekens	
Domo puerorum, de	Kinderhuis, van der	
Ducis	Hertogs	
Dumo,de	Hagen, van der	Verhagen
Fabius	Bo(o)nen	
Fabri	Smits Smeets	
Fabrica	Smissen, van der	
Factor		
vaginatorum	Sche(y)demakers	
Fermentatoris	Gruiter, de	Gruters
Fine, de	Einden, van den	
Flamingus	Vleminx	Vlemmings
Fluvio, de	Vloet, van der	Vervloet
Fonte, de	Bruggen, van der	Verbruggen
Foramine, de	Gaat, van der	Geet, van der
Forestarius	Vorster, die	
Fortis	Sterken	Dappers
Fratris	Broeders	
Frisonis	Vries, de	Vrieze
Fullo	Volre, die	Volder
Gallus, Galli	Haan, de	Haans
Gallicus	Waal, de	
Gravia, de	Graaf, de	Grave, van de
Gurgite, de	Wiel, van de	

Horreo, de	Schuren, van der	Verschuren
Hospes	Weert, die	
Hospitale, de	Gasthuis, van den	
Hospitis	Weert, die	Weerts
Juliaco	Gulik, van	
Juncis	Jong, de	
Lacu, de	Meer, van der	Vermeer
Lapicidis	Steenhouwers	
Lapide, de	Steen, van der	
Leo	Leeuw, de	
Leporis	Haas, de	Hazen
Ligno, de	Hout, van den	
Longa cruce, de	Langenkruis, van den	
Longi	Lange, de	
Lupi	Wolf, de	Wolfs
Magistri	Meesters	
Magna, de	Groot, de	
Magna domo, de	Groothuis, de	
Manso, de	Hoeven, van der	Verhoeven
Mercatoris	Koopmans	Mersmans
Merica, de	Heide, van der	
Militis	Ridder, de	Ridders
Mola, de	Molen, van der	Vermeulen
Molendino, de	Molen, van der	Vermeulen
Molitoris	(S)Mulders	(S)Molenaars
Monte, de	Berg, van den	
Montibus	Bergen, van	
Mosa, de	Maas(sen) Vermaasen	
Multoris	(S)Mulders	(S)Molenaars
Nemore, de	Woude, van der	
Nepotis	Neefs	
Nido aquile, de	Arendnest, van den	
Niger	Zwart, de	
Nova aggere, de	Nieuwendijk, van den	
Nova coloni	Nulaats	

Nova domo, de
Nova terre, de

Oculi
Palude, de
Pannicidis
Parvus
Pascua, de
Pavonis
Pedis
Pellificis
Penu, de
Peregrini
Pictoris
Pinquis
Piro, de
Piscatoris
Pistoris
Platea, de
Pomerio, de
Ponte, de
Pontem supra, de
Porta, de
Prato, de
Puerorum
Pulcher
Puteo, de
Quercu, de
Quinquedomibus,
de
Regis
Ripa, de
Rivo, de
Roda, de
Rotarii

Nieuwenhuis, van den
Nieuwland, van de Nieuw-
lands

O(o)g(h)en
Broek, van den
(Ge)Wantsnijders
Klein, de
Weijden, van der
Pauw, de
Voets
Pelsers Bontwerkers
Kelre, van den
Pelgrims Pelgroms
Schilders
Vet, de
Peerbooms
Vissers
Bakker, de Bekkers
Straten, van der Verstraten
Bogaard, van den Bogaarts
Bruggen, van der Verbruggen
Overbruggen, van
Poorters Verpoorten
Beemd, van den
Kinderen, der
Schone, de
Put(t)en, van der
Eycken, van der Vereycken
Vijfhuizen, van
Koning, de Konings
Oever, van den
Beek, van der Verbeek
Rooy, van
Rademakers Raaymakers

Rotificis	Rademakers	Raaymakers
Rufus	Rode, de	
Rure, de	Lande, van de	
Sapiens	Wijze, die	
Sarrator	Zeger, de	Zegers
Sartoris	Snijders	
Scholasticus	Schoolmeeste(e)rs	
Scrificis	Schrijmokers	
Sculteti	Schouten	
Silva, de	Bosch, van den	
Spina, de	Doorn, van	
Stella, de	Sterren, van der	Versterren
Strata, de	Straten, van der	Verstraten
Sufferatoris	Hoefslagers	
Sutoris	Schoenmakers	
Talpa	Mol, de	Mols
Tectoris	Dekkers	
Tectoris domorum	Leidekkers	
Textoris	Wevers	
Tilia, de	Linde, van der	Verlinden
Tinctoris	Verver, de	Ververs
Tornator	Writer=draaijer	
Ursus	Beer, de	
Veneratoris	Jeger, de	Jegers
Veteri domo, de	Oudenhuis, van den	
Via, de	Weegen, van der	Verwegen
Vinea, de	Wijngaards, van den	
Vinitoris	Wijntappers	
Viridivalle, de	Groenendaal, van	
Vivario, de	Weiwer, van de	
Volucris	Vogels	
Vulpis	Vos	

Henk Beijers
Schijndel.

Heilige Luciakerk Mierlo
(afbeelding Rond de Toren)

HEILIGE LUCIAKERK

Inleiding

De parochie van Mierlo, toegewijd aan de heilige Lucia, is van middeleeuwse oorsprong.

In een oorkonde uit 1263 werd vermeld dat de Heer van Mierlo, Hendrick van Rode, het patronaatsrecht van de kerk bezat. Dit hield onder andere in dat hij het recht had om de pastoor van de parochie te benoemen.

In 1315 droeg Hendrik Dickbier, de toenmalige Heer van Mierlo, het patronaatsrecht over aan de Norbertijnenabdij van Tongerlo (België). Dit betekende dat de abdij de zielzorg op zich nam en dat een Norbertijn de parochieherder werd. Hieraan verbonden had de abdij het recht tot het incasseren van "de tiend" of "de tiende penning", ofwel een tiende deel van de inkomsten/opbrengsten van de bevolking die onderhorig was aan de Heer van Mierlo. Tot het jaar 1818 bleef de Tongerloze abdij de parochiegeestelijke leveren, met als resultaat dat er in totaal 34 Norbertijnen als pastoor gefunctioneerd hebben.

In de tussentijd was de parochiegeschiedenis niet zonder horten of stoten verlopen. Net als in de rest van de Zuidelijke Provinciën werd in Mierlo de kerk in 1648 ontnomen aan de katholieke bevolking. We zitten dan in de periode van de grote religieuze en politieke twisten die na de reformatie van 1517 waren losgebarsten. In de Nederlanden begint in de

late 16e eeuw de Tachtigjarige oorlog die in 1648 werd besloten met de Vrede van Munster. Die vrede leidde een periode in waarin het protestantisme tot staatsgodsdienst van de Verenigde Republiek der Nederlanden was geworden. Daarmee begon de achterstelling van het katholieke deel van de bevolking. Deze situatie duurde tot het einde van de 17e eeuw. In die periode kreeg de bevolking te maken met de genoemde inbeslagneming van de eigen kerkgebouwen en andere kerkelijke eigendommen. De kerkgebouwen werden gebruikt voor de protestantse eredienst; de katholieke eredienst werd verboden. De katholieken vierden de liturgie eerst in het geheim en later in de zogenaamde schuilkerken.

Ook Mierlo kende zo'n schuilkerk, gevestigd in een schuur. Deze "schuurkerk" stond in de Marktstraat en werd op 25 augustus 1672 in gebruik genomen. Hiervan is gebruik gemaakt tot 1818. Inmiddels was er door de komst van de Fransen in 1795 een religieuze gelijkheid afgedwongen waardoor het protestantisme niet langer meer een bevoorrechte religie was. In veel plaatsen kregen de katholieken hun eigen kerkgebouwen weer terug en konden de schuilkerken ontmanteld worden.

In Mierlo kwam de parochiekerk in 1800 weer in handen van de oorspronkelijke eigenaars. Het duurde nog 18 jaar voordat de katholieke eredienst er weer plaatsvond, omdat de parochianen het niet eens konden worden over de vraag of de erediensten weer in de oude kerk moesten worden gevierd of in de schuurkerk. Bij de volksraadpleging op 14 juni 1818 bleek een meerderheid te bestaan voor het herstel van de oude kerk in haar oorspronkelijke functie.

In 1818 werd de weledele heer Henricus Pompe de eerste seculiere pastoor van de H. Luciaparochie. Hij en zijn opvolgers werden geconfronteerd met een kerkgebouw gebouwd in 1496, dat steeds meer gebreken ging vertonen en een zeer vervallen indruk maakte. In 1837 klopte pastoor V.d. Pol tevergeefs aan bij het gemeentebestuur voor een geldelijke steun om het kerkgebouw te restaureren. Later werd het verval zodanig dat er geen sprake meer kon zijn van restauratie. Pogingen werden door het kerkbestuur in het werk gesteld om een nieuwe kerk te bouwen.

In 1854 kreeg de parochie vanuit de gemeentekas een bijdrage van f 12.000,-- ten behoeve van de bouw van een nieuwe kerk. In de daarop volgende twee jaren werden de nodige voorbereidingen getroffen.

Als architect werd de Tilburger Hendrik van Tulder (1819-1903) gekozen. Deze bouwmeester heeft in totaal 26 kerken, waaronder de St. Jozefkerk in Tilburg (Heuvelkerk), de kerken in Stiphout en in Geldrop-Zesgehuchten, en andere gebouwen op zijn naam staan. De eerste kerken welke onder zijn architectuur gebouwd zijn heeft hij doen realiseren in de stijl van het neo-classicisme. Voor de te bouwen Mierlose kerk maakte van Tulder een neogotisch ontwerp met gestucte gewelven. De neogotiek, welke geïnspireerd werd door de gotische bouwwerken uit de Middeleeuwen, werd vanaf medio 19e eeuw de toonaangevende stijl op het gebied van de kerkelijke bouwkunst.

In december 1854 werd in Mierlo op drie plaatsen begonnen met het schieten van leem om daarmee de

metzelstenen zelf te bakken. Op 11 maart 1856 werd de kerk publiek aanbesteed. De kerk werd gegund aan aannemer M.H. Verhoekx uit Heusden die met f 40.768,-- de laagste inschrijver was.

Op 16 mei 1856 kon begonnen worden met de aanlag van de fundamente van de nieuwe kerk. Deze kwam te staan op dezelfde plaats als de oude kerk welke inmiddels, op de toren na, was afgebroken. De toren zou worden verhoogd en gedeeltelijk worden vernieuwd. Verder werd de oude toren geheel ommanteld. De toren is half voor de voorgevel uitgebouwd en aan de westzijde werden twee zware steunberen toegevoegd om de druk op te vangen. Deze steunberen flankeren nu de hoofdingang van de kerk welke loopt door de oude toren.

Het was 1 november 1858, het hoogfeest van Allerheiligen, dat de eerste Heilige Mis in het nieuwe Godshuis kon worden opgedragen door pastoor Reijnerus Vissers, die met zijn 46 dienstjaren de langstdienende herder van de parochie is geweest.

Het neo-gotische uiterlijk van de H. Luciakerk blijkt naast de verschillende details uit het toegepaste grondplan, een zogenaamd romeins kruis of latijns kruis. Het schip met de zijbeuken vormt de lange staande balk; de transeptarmen zijn de dwarsbalken; het priesterkoorgedeelte is de korte bovenbalk. Dit plan wijkt af van de vorm van een neoclassicistische kerk namelijk een schip bestaande uit een of meer beuken, met aansluitend een half-ronde of veelhoekige koorabsis, zoals terug te vinden is in bijvoorbeeld de H. Hartkerk van Lierop en de St. Brigidakerk te Geldrop. Verder heeft een

neo-gotische kerk meestal een basilicale opbouw, waarmee bedoeld wordt dat het middenschip hoger is dan de zijbeuken. Hierdoor ontstaat er ruimte voor de toepassing van lichtvensters in het middenschip. Ook dit kenmerk zien we terug in deze kerk. Verder treffen we de typerende architectonische details van de neo-gotiek aan de buitenzijde van het gebouw aan, zoals: de spitsboogvensters, de pinakels op de hoeken van de toren en zijgevels, de spitsbogige blindarcades onder de galmgaten in de toren en langs de bovenlijst van de voorgevels. De uivormige ojiefboog boven de centrale ingang door de toren, is ontleend aan de laat-gotiek.

Ook het interieur toont de sterke verticale werking van een neo-gotische kerk. Hoge pilaren domineren het schip. Langs de pilaren lopen slanke colonetten die uitmonden in de gewelfribben. Het centrale deel van het latijns kruis ook wel genoemd de "viering", toont een stergewelf samengesteld uit een veelvoudig ribbenstelsel.

In de loop van de jaren werd de kerk voorzien van een omvangrijke inventaris. Een groot gedeelte van het kerkmeubilair werd geschonken door parochianen of andere weldoeners van de parochiegemeenschap Mierlo.

Zo is het beeld van Maria Immaculata een geschenk van de plaatselijke Maria-congregatie. Het beeld van de parochiepatrones H. Lucia werd geschonken door de toenmalige Boerenleenbank van Mierlo. Dit beeld is in 1995 volledig gerestaureerd door parochiaan de heer W. Peters. De laatste aanwinst in de kerk is het beeld van de H. Scholastica dat in 1994

door pastoor Kloeg aan de parochie is geschonken. Ook dit beeld is door de heer Peters gerestaureerd. Het tegenwoordige interieur verschilt in grote mate van het oorspronkelijke.

In de jaren 1936/1937 vond een eerste ingrijpende vernieuwing plaats waarbij onder andere een nieuw hoogaltaar en een nieuwe preekstoel werden aangeschaft. Beide interieurstukken zijn inmiddels al weer verdwenen. Na de tweede wereldoorlog werden aan de eenvoudige grisaille-motieven van het gebrandschilderde glas in de vensters van het schip en het transept heilige voorstellingen toegevoegd. In het begin van de jaren tachtig was de staat van het gebouw zodanig dat er een forse restauratie moest worden uitgevoerd. Tevens is toen besloten om ook het interieur te moderniseren. De kerk was er slecht aan toe, stenen vielen naar beneden, het natuursteen brokkelde af, de ramen waren op vele plaatsen kapot en het lood in de ramen was vergaan. De gedachte is zelfs geweest om de kerk te sluiten en te slopen. Toch is dit gelukkig niet gebeurd en mede door de inzet en vrijgevigheid van de parochianen (onder andere via de kwartjesactie en de actie "met de krommen errem") kon de zeer ingrijpende en prijzige restauratie worden gerealiseerd. Alleen al voor de restauratie van de buitenkant was een bedrag van 2.1 miljoen gulden nodig. Een groot probleem bij de renovatie bleken de bakstenen te zijn, die bij de bouw in Mierlo gebakken waren. Het bleek erg moeilijk te zijn om passende kleuren erbij te vinden. Na de restauratie bleek het verschil wel erg groot te zijn. De ramen werden bij de restauratie voorzien van kunststof voorzetramen zodat het breukrisico aanzienlijk verkleind is.

Aan de binnenkant van de kerk is bij de renovatie veel veranderd. De middengang is verbreed, het orgel is in het transept geplaatst, het gehele interieur is geschilderd en meer kleurrijk gemaakt. Het plan om de oorspronkelijke muurschilderingen terug te halen bleek noch financieel, noch technisch haalbaar te zijn. Verder is door architect De Bever uit Eindhoven een nieuw plan voor het priesterkoor uitgewerkt.

Duidelijk is het verschil met de vroegere situatie. In plaats van het orgel achter op het priesterkoor staat nu het koperen tabernakel met links en rechts een allegorisch beeld. De altaartafel staat vooraan op het priesterkoor, op de plaats waar eertijds de communiebanken gesitueerd waren. De uitvoering van het altaar, het ambo, de credenstafel en de wand achter het tabernakel zijn duidelijk uit de jongste tijd. Het materiaal en de vormgeving zijn modern te noemen. Er is gekozen voor een zeer strakke stijl zonder indrukwekkende versieringen. Tenslotte zijn een aantal beelden, welke in de jaren zestig uit de kerk waren verdwenen, weer teruggekomen. De aanpassingen zijn geplaatst in het licht van de moderne viering van de liturgische eredienst, wat niet wegneemt dat bij de inrichting gezocht is naar een wijze die harmonieert met de omgevende architectonische ruimte. Heden en verleden zijn op deze wijze smaakvol met elkaar verenigd.

Th. de Groof
J. Verhees

ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN IN MIERLO

Sint Luciakerk

Van 29 augustus tot en met 8 september 1996 hebben leden van de Heemkunde Kring Myerle een noodopgraving uitgevoerd bij de tennisbanen van de Mierlose Tennis Vereniging (MTV). In een bouwput, die naar aanleiding van de nieuwbouw van het clubhuis van de MTV werd gegraven, werden middeleeuwse bewoningssporen aangetroffen. Dankzij de medewerking van de Gemeente Mierlo en bouwbedrijf Van Straten kon de bouwput een week langer openblijven, zodat alle sporen in kaart konden worden gebracht. In de bouwput werden enkele huisplattegronden en een waterput gevonden. Tevens werd er een "haardkuil" aangetroffen, welke een dik pakket met as, scherven en botresten bevatte. Op grond van de gevonden scherven wordt vermoed, dat we hier te maken hebben met een nederzetting uit de 12e en de 13e eeuw.

De bouwput is gelegen tussen de Sint Luciakerk en de plaats waar in het verleden het kasteel van Mierlo heeft gestaan. Het is reeds de vierde maal dat de Heemkunde Kring Myerle in dit gebied middeleeuwse bewoningssporen heeft aangetroffen. Aangezien de grond in het verleden eigendom van de Heren van Mierlo is geweest, wordt vermoed dat hier het middeleeuwse Mierlo lag.

De Loo

Begin 1996 werd er in een bouwput in het uitbreidingsplan de Loo een tweetal plattegronden van

spiekers gevonden. Op grond van scherven aardewerk die hierbij werden aangetroffen, konden de spiekers gedateerd worden: IJzertijd. Niet ver van deze locatie werden in het weekend van 14 september 1996 in een bouwput opnieuw sporen aangetroffen.

Op grond van de gevonden scherven kunnen we stellen, dat we hier te maken hebben met sporen uit de Midden IJzertijd en de Late Middeleeuwen. Een opmerkelijke vondst vormde de aanwezigheid van twee vierkante structuren (9x9m en 5x5m), welke de overblijfselen zijn van graven uit de Midden IJzertijd.

Loeswijk

Tijdens een archeologische veldverkenning werden in de nabijheid van het gehucht Loeswijk twee Romeinse scherven gevonden. Eén van deze scherven is een randfragment van een dolium. De vindplaats bevindt zich op een dekzandrug nabij het beekdal van de Mierlose loop.

Werkgroep archeologie.

TOPONIEMENONDERZOEK MIERLO nr. 6

Het palingseizoen is weer voorbij en zodoende kan ik mij weer verdiepen in het verleden van Mierlo. De meest bekende plaatselijke namen, vallende in Over de Akkers en Kerkakkers t.w.: Riviértje de Mierle, Aardborst, de Donk, Kekelaar, de Trimpert, 't Voortje, 't Gurke en de Bennedonk, heb ik in de vorige Myerlese Koeriers op mijn manier beschreven. Waarmee ik wil zeggen: ik heb de wijsheid niet in pacht. Ik probeer u te vertellen wat volgens mij die namen kunnen betekenen en u uit te lokken tot de reactie, dat het misschien anders kan zijn. Let wel, ik ben er op mijn manier serieus mee bezig. Als u wilt reageren op mijn schrijven, dan is dat van harte welkom en zal het in de volgende Koerier vermeld staan. We kunnen er tenslotte allemaal wel "iets" van leren.

De Veersche of Verste heide

Bij u misschien beter bekend als de Strabrechtsche heide. Deze is gelegen ten zuiden van de Rijksweg A67 of de vroegere E3. In het kadaster wordt nog tot ver na 1900 de "Veersche heide" geschreven, maar op een topografische kaart van 1832 staat al "Verste heide".

Volgens het Middelnederlandsch handwoordenboek van Verdam kan "Veersche" de betekenis hebben van "Verse" of "Verste". Omdat in het jaar 1832 op de kaart al "Verste heide" staat gedrukt, ga ik er vanuit dat dit wel juist kan zijn, maar als ik er het kadaster op na sla, kan ik niet begrijpen dat er

"Verste heide" op de topografische kaart is komen te staan.

In de "Veersche-" of "Verste" heide liggen verschillende vennetjes t.w.: het 's Heerenven, het Mosven, het Kranenmeer, een klein gedeelte van Beuven en een klein gedeelte van het Grafven.

Het gebied wordt afgepaald door: Paal de Rederijt, Paal de Scherpenberg en Paal den Hoenderboom. Verder komt u er nog de naam en plaats tegen van de Geregtplaatspaal, de Galgeberg en het zuidelijkst gelegen waterloopje van Mierlo: de Witte Loop, allerlei namen waar we weer alle kanten mee uit kunnen. Vele van deze namen spreken voor zich, maar hebben toch iets prijs te geven. Te beginnen met:

Het 's Heerenven

Het ven des Heren (de Heren van Mierlo). In het dialect zegt men in Mierlo tegen Heren: "Hirre". Zo ontstond de naam: 't Hirven, deze werd uitgesproken als "'t Skirven". Zoals u al begrepen hebt was het 's Heerenven vroeger in bezit van de Heren van Mierlo en had een oppervlakte van 3 bunders en 55 aren.

In 1832 stond het op naam van de gemeente Mierlo. In 1886 is het door verkoop gesplitst in 3 percelen, t.w.: 1 perceel van ca. 3 bunder en 2 percelen van ca. 1/4 bunder. Het ven staat al jaren droog en is nu weiland. In de laatste oorlog is er een vliegtuig neergestort, waarvan nu nog deeltjes in de grond zitten, iets wat ik zelf de laatste zomer nog gezien heb.

Het Mosven

Mos is een schimmelplant, maar heeft ook de betekenis van "Poel" en moerassige grond. Mosven zal hier dus wel de betekenis hebben van "Poel". Dit ven stond in 1832 ook op naam van de gemeente Mierlo en was groot: 3 bunder en 10 aren en 20 centiareen. Later is dit ven door verkoop gesplitst in 2 percelen en kwam op naam van Marcelis van Bree, landbouwer en Willem Slegers, klompenmaker, beiden wonende te Mierlo.

Het Mosven staat ook al jaren droog en is nu een heideveld.

Het Kranenmeer

Het Kranenmeer is afgeleid van de kraanvogel, die in dat gebied veel voor kwam. Dit ven was bijna 4 bunder groot. Tussen 1864 en 1886 is het door verkoop gesplitst in 7 percelen. Ook het Kranenmeer staat nu droog en bestaat nu voor een groot deel uit buntgras en heide.

Het Grafven

Vermoedelijk is de naam van het Grafven afgeleid van een grafveld dat daar in de buurt lag. Dit ven ligt maar voor een heel klein gedeelte op Mierlo's gebied en voor het grootste deel in Heeze. In deze buurt zijn bij opgravingen verschillende urnen gevonden. Het ven ligt vlak bij de Hoenderboom en het Beuven. Op een kaart van 1832 staat dit ven genaamd het "Hoenreven".

Op Mierlo's gebied meet het ven ongeveer 1/2 bunder en is door verkoop verdeeld in 3 percelen. Het Hoenreven of Grafven bevat nog water, al is het veel minder dan vroeger.

Het Beuven

Waar de naam "Beu" van afkomstig kan zijn, is voor mij een raadsel. Het enige wat er op lijkt is het Franse woord "Buée", dat de betekenis heeft van loogwater. (Uit het oude Frans-Vlaamse taalwoordenboek uit 1834). Of ze daar ooit dierenhuiden gelooid hebben of iets dergelijks is mij onbekend, maar dat ze dat vroeger bij andere waterplassen gedaan hebben is zeker. In Mierlo op Lungendonk was vroeger een waterplas waar leer gelooid werd. (Daar kom ik te zinnertijd nog op terug).

Hoe het ook mag zijn, voor mij blijft het nog een raadsel. Het Beuven ligt voor het grootste deel op Lierops gebied. Bij de grens Lierop-Mierlo ligt dit ven in een dwarse S-vorm en zodoende liggen er 2 stukken van het Beuven in Mierlo. Deze 2 stukken zijn ook ondergebracht in 2 percelen. Het ene gedeelte is groot: 3 bunder en 20 aren en 60 centiaren en stond in 1832 op naam van de gemeente Mierlo. In 1864 is het door verkoop gesplitst in 8 percelen. Het andere gedeelte was groot: 2 bunder en 42 aren en 50 centiaren en bij verkoop verdeeld in 3 percelen.

In het Beuven zat veel en grote vis blijkens een foto aldaar gemaakt van een Mierlose inwoner, die ook een speciale visvergunning had.

Uit bovenstaande gegevens kunt u opmaken dat water van groot belang was. Er waren vele boeren die een ven, of een gedeelte daarvan, in eigendom hadden. U kunt hieruit ook opmaken dat de waterstand drastisch verlaagd is.

De Witte Loop

De Witte Loop, stroomt vanuit Beuven richting de Riel in Heeze en is het zuidelijkst gelegen waterloopje van Mierlo.

Volgens het Middelnederlandsch handwoordenboek van Verdam betekent "Wet" en "Wit": vochtig en waterig. Vermoedelijk is hier de naam van afkomstig. Heden ten dage staat De Witte Loop op de topografische kaart vermeld als: Rielloop en Peelrijt.

Paal de Rederijt

Paal de Rederijt is een grenspaal gelegen aan de grens van Mierlo en Geldrop. "Rede" is grens en "Rijt" kun je omschrijven als: wetering of afwateringskanaal. Hier zou een watergrens aanwezig moeten zijn, maar helaas die is er niet. Heden ten dage wordt het gebied de Rederijk genoemd. Denk b.v. aan de Rederijklaan die parallel loopt met de grens Mierlo - Geldrop. In dit geval de grens van het rijk.

Paal de Scherpenberg

Paal de Scherpenberg is een grenspaal gelegen aan de grens Mierlo - Geldrop - Heeze. Een driegemeentepunt. In Mierlo hoor je wel eens de naam

uitspreken van de Schervenheuvel die in dat gebied moet liggen, maar deze naam is op geen enkele kaart terug te vinden. Vermoedelijk wordt de naam dus verwisseld met Scherpenberg.

Paal de Hoenderboom

Paal de Hoenderboom is een grenspaal gelegen in het zuidelijkste puntje van Mierlo, deze komt samen met de grens van Heeze - Maarheeze - Someren en Lierop, dus een vijfgemeentenpunt.

Op deze plaats is een paal geslagen met inscriptie, waar vermeld staat dat daar vroeger vergaderd en rechtgesproken werd. Over deze plaats heb ik mijn twijfels, omdat ik op een zeer oude kaart gezien heb dat ten noorden van Beuven, op de grens Mierlo - Lierop, een "gerechtsplaatspaal" staat aangegeven. Op deze kaart staat ook het Grafven aangegeven als het Hoenreboomven. Dit wijst erop, dat er vroeger vele hoenders in dit gebied geleefd hebben. Ik heb mij laten vertellen, dat er door Staatsbosbeheer weer nieuwe hoenders zijn uitgezet.

De Galgeberg

De Galgeberg is gelegen ten zuiden van de Scherpenberg en ten noorden van het Mosven. Uitleg is hier overbodig.

De Veersche, Verste, of Strabrechtsche heide heeft iets beangstigends over zich als men bedenkt, dat er een "Galgeberg" en een "gerechtsplaatspaal" aanwezig is met daarbij een Grafven. Dit geeft te denken. Er lopen daar vele paden over de hei t.w.: van

Geldrop naar Asten, van Geldrop naar Someren, van Heeze naar Lierop, van Heeze naar Someren, van Riel naar Someren en van Mierlo, (precies in de lengte midden over de hei) naar Nederweert. In de protestante tijd (1648-1818) ging men hierover naar Nederweert en Weert om aldaar ter kerke te gaan. Deze weggetjes werden in de smokkeltijd ook gebruikt als smokkelpaden, om via Maarheeze of Heeze richting Leenderhei naar België te gaan. Bijna alle percelen die er gelegen zijn, zijn in hoofdzaak opgekocht door Jan van Alphen, geboren 9 november 1899 en zijn vrouw Marie Carp geboren 26 juni 1903. Jan was notaris te Helmond. Het verhaal doet de ronde, dat Jan van Alphen en Marie Carp elkaar op de heide hebben leren kennen en dat zij bang waren dat dit prachtig natuurgebied door boeren ontgonnen zou worden tot wei- en landbouwgrond en daardoor hun grote liefdesgebied zou verdwijnen. Bij de schaapskooi, aan de rand van de Strabrechtsche heide, hangt een gedenkplaat die ons herinnert aan deze twee mensen die door het regelmatig wegg kopen van deze percelen een prachtig natuurgebied gered hebben.

Fiets of wandel er eens rond, het zal je goed doen.

Leo Lenssen.

LANDLOPERIJ

Omstreeks het jaar 1705 waren er in de Mierlose gemeenschap vele klachten over het wederrechtelijk gebruik van andermans onroerend goed.

Ondanks het verbod zich te begeven, op straffe van ene boete, op andermans grond maakte men zich toch vaak schuldig aan deze overtreding. Het misbruik varieerde van het gemakshalve afsnijden van een bocht in een weg welke men te gaan had, tot het veelvuldig en ongehoorde landlopen door landlopers en vagebonden.

Zo kwam het in 1705 voor dat er personen liepen op paden en wegen die er in het verleden nooit geweest waren. Zo liep men dwars door korenvelden en beemden. Ook pas ingezaaide akkers werden niet ontzien. Veel van het opgroeiende veldgewas werd op deze manier vertrapt. Omdat hierover veel bij de schepe-
nen van Mierlo werd geklaagd, lieten zij unaniem ordonnanties uitgaan.

Niemand, wie het ook was, mocht zich begeven op andermans erf. Ook niet als hij gewend was om daar te gaan. Dit om schade aan andermans eigendommen te voorkomen.

Er mochten ook geen schapen meer over de akkers worden gedreven in de periodes dat er vruchten op stonden. Dit kon beboet worden met een straf van telkens 12 stuivers.

Ouders moesten instaan voor het gedrag van hun kinderen.

De meesters zouden worden aangesproken op het gedrag van hun dienstbodes.

Omdat de ongemakken niet alleen door eigen inwoners werden veroorzaakt, maar heel vaak door buitenstaanders zoals vreemdelingen en landlopers, werd ook tegen hen een ordonnantie uitgevaardigd. Zo werd er in vergadering uitvoerig besproken hoe men de overlast kon bestrijden. Het bleek dat vooral de armen van Mierlo het meeste ongemak hadden van deze buitenlui. Daarom werd het volgende besloten:

Niemand, buiten ons dorp geboren, mocht hier als inwoner worden aangenomen, mits hij vooraf een borg van f 300,-- stelde ten gunste van de wet.

Mocht er iemand, niet geboortig uit Mierlo, in het dorp wonen die de borg nog niet had betaald, moest deze de schuld alsnog bij de magistraat voldoen. Als hij redenen had om dit niet te doen, dan kon hij bij de magistraat een regeling treffen. Met Pinksteren zou men bekend maken welke boete hiervoor zou gelden.

In 1710 bleek echter dat er toch veel buitengeborenen als inwoner waren binnengekomen.

Er waren ook gevallen bekend van personen die geen borg hadden betaald. De armen waren hiervan weer extra het slachtoffer.

Zo hadden de drost en schepenen van Mierlo, met goedvinden van de Vrouwe van Mierlo, besloten dat niemand van de inwoners een huis of een gedeelte hiervan beschikbaar mocht stellen aan buitengezete-

nen. Ook niet aan iemand die in de toekomst naar Mierlo zou verhuizen. Wel mocht men met de magistraat een regeling treffen.

Iedereen die zonder toestemming woonachtig was, moest voor Pinksteren de borg betalen en anders vertrekken. Ieder die in overtreding was en bleef, zou per week f 1,-- boete moeten gaan betalen. Dat men met deze regelingen erg ver ging bleek uit een ordonnantie d.d. 5 december 1714.

Hieruit weten we dat er een ongehuwde inwonster uit Someren "hoogbezwangerd" was. Deze vrouw had de afspraak met de Mierlose verwekker van haar kind, dat zij bij hem in huis zou komen om daar te kramen en daar haar kind te bekomen.

Helaas kregen zij hier geen toestemming voor. De vrouw moest elders maar haar kind ter wereld brengen. Aan de andere inwoners werd duidelijk gemaakt dat niemand, wie het dan ook was, haar hiervoor de gelegenheid mocht geven. Hij of zij die haar toch ruimte of gelegenheid zou verschaffen zou beboet worden met f 100,--. De verwekker van haar kind zou voor straf nooit enig ambt in Mierlo uit mogen oefenen.

Negentien jaren later waren de problemen om ander-mans eigendommen te ontzien nog steeds aan de orde. Men liet zelfs paarden en veulens over de akkers lopen. De vorster en de schutter werd speciaal opgedragen streng de hand aan de regels te houden. Verder mocht men geen soepelheid betrachten als de schapen door kinderen gedreven werden. Ook voor meisjes werden geen uitzonderingen gemaakt.

Deze nieuwe ordonnantie werd op 30 april 1724 gepubliceerd.

Op 7 september 1740 werden de vorster Johan Ackerman en speciaal de schutter en bedelvoogd Jacobus van den Berg door de drossaard en schepenen opgedragen vooral op bedelaars te letten. De laatste tijd waren er weer veel klachten over bedelaars en andere suspecte personen. Zo werd het tweetal opgedragen om bedelende mensen aan te houden en hen op zijn minst te beletten het bedelen voort te zetten. Mochten de vorster en de schutter hiermede in gebreke blijven dan konden zij hiervoor beboet worden door het inhouden van hun tractement. Bij de instructie werden beide personen één voor één binnengeroepen en woord voor woord van deze resolutie op de hoogte gebracht.

Zo bleek dat er de laatste tijd regelmatig 's nachts vreemde vagebonden en landlopers in Mierlo vertoefden. Allen maakten zij zich schuldig aan dieverijen. Tot heden had men nog niemand kunnen betrappen. Om iedere inwoner te beschermen, moest de rotmeester bij elk gezin mededelen dat er uit elk gezin een capabel persoon beschikbaar moest zijn. Hij was verplicht gewapend met een geweer te patrouilleren langs de straten en huizen.

Voor deze nachtpatrouilles waren voor het rot Loeswijk en Markt drie mannen aangewezen. Zij moesten wacht lopen van 's avonds 11 uur tot 's morgens 4 uur.

Deze regeling gold ook voor het Dorp. Voor de rotten Overakker, het Broek en het Hout werden elk

twee mannen opgeroepen. Met ingang van maandag 19 december 1740 zou er voorlopig voor een periode van een maand gewaakt worden. Ieder die hierin verstek liet gaan werd bestraft met een boete van 18 stuivers per overtreding.

Ten overstaan van de overheid werd op 8 juli 1744 Johannes de Baar als nieuwe schutter aangesteld. De Baar moest zich aan het volgende reglement houden:

- 1 Hij zou letten op de "eigen" beesten, maar vooral op "vreemde" die in het veld veel schade konden aanrichten.
- 2 Hij zou vooral opletten en optreden tegen ieder die in de beemden plaggen zou steken of bomen rooien. Bij overtreding zou hij de delinquenten aan de drossaard overgeven.
- 3 Iedereen die zich binnen de gemeentelijke limietpalen schuldig zou maken aan aanvlaggen, turven of het stelen van gemeentelijke eigendommen zou hij arresteren.
- 4 Alle buitenwonende landlopers en vagebonden zou hij zo goed als mogelijk eigenhandig arresteren, binden en opbrengen. Ieder persoon die aan het bedelen was zou hij aanhouden of met stokslagen verwijderen.
- 5 Hij zou als schutter de Vrouwe van Mierlo, de schepenen en de secretaris van Mierlo dag en nacht assisteren en bijstaan, zowel met het binden van gevangenen als het bewaren van hen in de gevangenis. Alle vechtpartijen en schermutselingen met stokken en messen zou hij binnen 24 uur melden.
- 6 Zonder hier ooit over in beklag te zullen

gaan, nam hij genoeg met een wedde van f 50,-- per jaar.

- 7 Het was de schutter verboden om zijn vrouw en kinderen in zijn werk te betrekken. Dit mocht alleen als hij vooraf uitdrukkelijk toestemming hiervoor zou vragen.

Na voorlezing bevestigde hij met de Goddelijke eed zijn belofte.

Op 15 oktober 1749 werd de nachtwacht verplicht om 's nachts extra attent te zijn tijdens de patrouilles. Iedereen werd aangeraden om te zorgen dat men een goed geweer bij zich had. De nieuwe opdracht hield in dat men ook bij afgelegen huizen en in stille en donkere straatjes moest gaan inspecteren. Eventuele vagebonden of andere verdachte personen moest men direct aanhouden en tegen een vergoeding bij de drossaard brengen.

De nachtelijke problemen bleven toch nog jarenlang voortslepen. De oorzaak hiervan was misschien wel dat men het patrouilleren niet zo serieus nam.

Op 9 februari 1751 werd een nieuwe ordonnantie van kracht. Vanaf nu was het verboden om tijdens het nachtwaken te schreeuwen. Ook mocht men niet op deuren of vensters slaan. Men mocht zeker niet met knuppels op ander hout of op bomen slaan. Voor al deze overtredingen kon men beboet worden met een boete van f 3,-- per overtreding.

Het was ten strengste verboden om ergens huizen binnen te gaan. Meesters, vrouwen en dienstbodes waren hiervoor aansprakelijk.

Het produceren van veel lawaai en zich terugtrekken in bewoonde huizen zou te maken kunnen hebben met bang zijn. Men wist dat de gevreesde figuren het geweld niet zouden schuwen.

De overlast die de vagebonden en landlopers teweegbrachten schatten wij zeer zeker te gering in. De problemen in het kwartier Peelland waren extreem groot.

Schepen Van der Putten was op 6 april 1796 naar een kwartiersvergadering van Peelland geweest. Hier had men gezamenlijk besloten, om met ingang van zondag 10 april 1796 des middags om 12 uur een begin te maken alle vagebonden, landlopers en andere suspecte personen te vervolgen en aan te houden. De actie zou tot de eerstvolgende dinsdagmiddag 12 uur gaan duren. Nadat men met veel inzet en overredingskracht voldoende manschappen had gemobiliseerd, kon men het plan uitvoeren.

Men zou als volgt te werk gaan:

Op de dijk van Mierlo naar Geldrop zouden zes sterke mannen steevast gaan posten. Op de dijk naar Heeze werden ook zes mannen gestationeerd. De dijk naar Lierop werd ook met zes man bewaakt. Idem zes man bij Medevoort op de dijk naar Nuenen. Op het gasthuisbrugje bij Stiphout zes man. Naar de olieput bij Helmond werden ook zes potige kerels gedi-
rigeerd. Drie man aan het Goor en aan het pad in Egelrom lopende naar Lierop ook drie man.

Nu de posten allemaal waren verdeeld en aangewezen, werden er ook instructies gegeven.

De waarschuwing aan de burgers en ingezetenen was om met een "bekwaam" geweer de posten te bemannen. Hen werd gemaand om op de plaatsen, aangewezen door de schepenen of rotmeester, te blijven zolang als hen zou worden medegedeeld.

Verder zouden door andere mannen net zoveel patrouilles moeten worden gelopen, als hen zou worden aangezegd. Bij nalatigheid kon men per overtreding bestraft worden met een boete van f 3,--. De totale boeteopbrengst zou men verdelen als 1/3 voor de armen, 1/3 voor de rotmeester en 1/3 voor de drossaard. Alle vagebonden en landlopers die men aan zou houden moest men terstond naar het Raadhuis in Mierlo brengen. Hier zouden naar 's lands wetten alle gevangenen worden gehoord en behandeld.

Deze grootscheepse actie in Peelland zal achteraf gezien zeer effectief geweest zijn.

Ik las in de archieven dat na 12 april 1796 nog enkele kleine schermutselingen voorkwamen, die van geen of weinig betekenis waren.

Zo kunnen we zeggen dat na 1796 de grote overlast was weggenomen en dat de burgers en andere ingezetenen rustiger nachten hadden dan voorheen.

Bron: Scabinale ordonnantiën van de regenten
der Heerlijkheid Mierlo.
Gemeentearchief Mierlo
Archief Heemkunde Kring Myerle

Rinie Weijts.

VOSSENJACHT

Dat de vos de natuurlijke vijand is van hazen, konijnen, gevogelte en andere kleine prooidieren weten we allemaal. Ook weten we dat er door de jagers grote sommen geld werden neergeteld om een jachtterrein te pachten. Ieder jaar werden door de groot- grondbezitters openbare inschrijvingen gehouden om de jachtterreinen zo duur mogelijk te kunnen verpachten. Vaak werden de prijzen opgedreven. Natuurlijk moest er een bepaalde hoeveelheid wild op het jachtterrein zijn om de pachtkosten van de jager te dekken. Om deze reden werden er vaak afspraken gemaakt.

De grootste concurrenten van de jagers waren de stropers en de vossen. In de archieven van de heren van Mierlo lezen we regelmatig over jachtincidenten, geschillen en vechtpartijen met stropers en andere suspecte personen.

In het jachtreglement waren wettelijke regelingen opgenomen om de schade door stropers enz. te beperken. Anders was het met de vossen. Juist deze dieren konden grote schade in een jachtterrein aanrichten. Allerlei middelen werden beproefd om deze rovers buiten de jacht te houden. Dat men hier ver in ging en vele middelen uitprobeerde, bewijzen de volgende recepten.

Recept 1:

Zo doet men in een nieuw aarden potje:
Voor 5 cent venegrie (azijn)
Voor 5 cent kamfer

Voor 5 cent violenwortel en voor 5 cent angelica-wortel.

Ook neemt men 2 1/2 ons varkensberevet, een bol witte ajuin en 'n handvol tweede bast van alfrankenhout.

Het vet met 2 1/2 ons oude boter moet eerst smelten. Dan doet men er de andere ingrediënten bij. Men laat het net zolang braden totdat de ajuin bruinachtig begint te worden.

Zo ja, dan giet men het geheel door een oude, schone, maar fijne linnen doek. Het geheel wordt in een schoon aarden potje opgevangen. Vervolgens neemt men zuiver, zoet, goed brood (met gerst gebakken is het beste). Met een schoon mes snijdt men de brokken van de onderste snede. De stukken brood die men aan de vossen gaat voeren moeten een vingerlid lang zijn. De vangbrokken moeten twee leden groot zijn. De gesneden brokken doet men in een nieuwe papieren buil. Deze moet men wel goed dichtmaken. Hier mag beslist geen stof of rook in komen. De gesloten zak moet men in de buurt van het vuur hangen. Zo, dat de brokken kunnen drogen. Af en toe neemt men nieuwe brokken en doet deze dan in een nieuw potje. Hierbij mengt men 1/4 deel van het gemaakte voedsel. Dit mengsel zet men op schoon, zacht en regelmatig brandend vuur. Nadat het gestolde mengsel is gesmolten moet men het verscheidene keren goed omhutselen, zodat alle brokken evenveel gedrenkt zijn. Als dit is afgekoeld, dan is het preparaat goed. Voordat men de vossenklem gaat leggen, moet deze goed met het mengsel worden ingevet. Als men zo handelt is succes verzekerd.

Een tweede recept dat succes garandeert is het volgende:

Pak vier schaapsbeenderen in stukken gehakt. Neem ook drie mespunten venum grecum en evenveel baltrium. Neem net zoveel tweede bast van alfrankenhout als dat u in een kippeëi zou kunnen bergen. Neem ook een kleine witte ajuin, kamfer twee erwten groot en 12 druppels anijsolie. Doe dit tezamen in een oude kan met water. Laat het geheel een uur lang koken in een nieuwe aarden pot. Pas nu doet u er de kamfer bij en laat het nog eens een kwartiertje koken. De hoeveelheid is voldoende om vier maal te gebruiken.

Derde recept, speciaal aanbevolen.

Neem voor drie stuiver kamfer, drie stuiver venegrie, een pond oud berevet, een witte ajuin en een handvol tweede schel van alfrankenhout.

Laat het geheel braden in een nieuw aarden potje tot de ajuin bruin wordt. Men giet het dan door een schoon linnen doekje. Neem evenveel zoete boter als er gebraden vet is. Doe dit in een nieuw aardenpotje en laat het samen smelten. Hierin doet men de brokken. Zowel de klem als de handen besmeert men met dit mengsel. Men neemt konijne- of hazedarmen waaraan men dit mengsel smeert. Het is ook mogelijk om het mengsel aan een afgestroopte kat te smeren. Wel moet men dit nog op een open vuur, dat niet rookt, braden.

Deze middelen zijn beide goed bevonden.

Ook het vierde recept wordt aanbevolen.

Koop voor 7 1/2 cent angelicawortel, 7 1/2 cent violenwortel, idem venegrie, anijszaad en alfrankenhout. Neem ook een tinnen eetlepel met honing, een witte ajuin en een halve kan raapolie.

Alle ingrediënten, moeten eerst fijngesneden worden. Laat eerst de olie koken totdat hij niet meer schuimt. Neem nu de korsten met roggebrood in langwerpige stukken gesneden. Deze stukken laat men eerst een weinig in de olie braden. Hierna doet men er de angelica-wortel, violenwortel, veniegrie en tweede bast van alfrankenhout met het anijszaad bij. Laat dit eventjes samen braden. Nu de kamfer, honing en de witte ajuin erbij doen. Laat weer zolang braden tot de ajuin bruin is geworden. Het eindprodukt is nu klaar. Neem van het baksel een bolletje en doop het in de olie en besmeur hiermede de klem alvorens deze in de grond te leggen. Geloof mij, de vossen komen erop af.

Deze recepten komen uit het 18e eeuwse aantekenboek van H. Michielsen.

De "bakseltjes" werden uitgeprobeerd door Johannes van Duuren en/of Luters uit Liessel.

Ook de gepensioneerde heer Gillis wist hoe het moest, van hem zijn de laatste drie recepten.

Rinie Weijs.